

Brodar in hči —

dva pametnjaka, ošabnega
premagača graščaka

(Belokrajinska)

V davnih, davnih dneh, ko Belokrajinci še niso poznali mostov, je ob Kolpi živel brodar z lepo in prebrisanu hčerko. Prevažal je z brodom ljudi, živino in vozove preko Kolpe, lovil ribe, žabe in rake ter se v revščini, a vendar zmerom vesel, prebijal skozi življenje.

Tisti čas je pod Kučarjem bil grad. V njem je prebival graščak in vladal tlačanom ob Kolpi. Ker pa graščak ni imel drugega dela, je klical v grad Belokrajince in jim zadajal uganke. Kdor je uganke rešil, ga je osvobodil tlake in desetine, kdor pa se s svojo počasno pametjo ni mogel izmuzniti iz precepa, ga je ošabni in jezljivi graščak vrgel v ječo, ga mučil in se naslajal nad njegovim trpljenjem.

Nekega dne je graščak poklical predse tudi brodarja in mu dejal:

»Hej, brodar, ljudi, vozove in živino prevažaj preko Kolpe, tudi rake, žabe in ribe znaš spretno krasti iz Kolpe, danes pa ti bom zastavil uganke, da pretipam tvojo pamet — — —«

»Milostni gospod, vse je prav, kar ste rekli, le tat nisem in rib, rakov in žab ne kradem iz Kolpe. Očitno jih lovim za svojo porabo, pošteno vam dajem desetino od lova...«

»Molči!« je vzkipeł jezljivi graščak.

Ko pa se je čez čas malce umiril, je nadaljeval s posmehljivim glasom:

»Dobro, ko se že ujedaš in mi ugovarjaš, ti rečem, da boš lahko še za naprej lovil v Kolpi, če mi boš razvozlat uganke. Če pa tega ne boš zmogel, ti bom odvzel brod in ribolov, tebe pa vrgel v ječo.«

»Kakor zapovedujete, milostni gospod,« se je preplašeni brodar znova priklonil. »Zastavite mi uganke, potrudil se bom, da bom resnico izluščil iz nje.«

Graščak se je po tihem že smejal sebi v brado ter se veselil brodarjeve zadrege. Oholo se je nekajkrat prestopil po prostrani sobani, potlej pa se je postavil pred brodarja ter zanergal:

»Povej mi, brodar, kaj je to?:

*Dvanajst bratov gre na pot,
na dolgo pot v širni svet.
Trije so zeleni,
trije so žareči,
a za njimi rdeči
po deželi hodijo,
deci radosti delé.
Kadar rdeči odidejo,
pa trije beli bratje
k nam v goste pridejo.
Vseh bratov je dvanajst,
drug drugega v svet podijo,
nikoli pa se ne vlovijo...«*

Ko je brodar slišal to čudno in zapleteno uganke, mu je od strahu kar sapo vzelo. Čim bolj je ugibal, kaj naj bi uganke pomenila, tem manj je vedel. Nazadnje pa si je izprosil od graščaka tri dni časa za ugibanje. Graščak mu je dovolil, za kar je prosil, ni pa pozabil zaklicati za odhajajočim brodarjem:

»Pazi se, žabja smrt! Če mi v treh dneh ne boš izluščil iz uganke resnice, boš ob glavo!«

Žalosten, poparjen in s povešeno glavo je krenil brodar proti Kolpi v svojo revno bajto. Na bregu Kolpe je njegova hčerka

smejati. Plosknila je z rokami in veselo vzdiknila:

»Oh, očka, kaj res ne veš, kaj pomeni uganke? O dvanajstih bra-

prala očetovo srajco. Ko je opazila žalost na njegovem obrazu, se je približala in rahlo vprašala:

»Kaj ti je, dragi oče, da si žalosten?«

»Kako bi ne bil žalosten,« je odvrnil brodar, »ko mi je pa oholi graščak zastavil težko uganke, ki ji ne znam razložiti pomena. Če v treh dneh ne bom izluščil resnice iz uganke, mi bo graščak odvzel sivo glavo.«

Potlej je povedal hčerki vse od začetka do konca, kako je bilo v gradu in kakšno uganke mu je zastavil graščak pod Kučarjem. Ni še povedal vse uganke do kraja, ko se je začela prebrisana hčerka

tih govori. Trije so zeleni — to je pomlad. Trije so žareči — to je vroče poletje. Jesenski meseci trije so rdeči kakor jabolka, ki jih deca rada jé; zato jesenski meseci deci radosti delé... No, končno so na vrsti še trije zimski meseci. Mesec za mescem v svet hiti, nikoli drug drugega ne vloví!«

Brodar je od veselja objel hčerko in se še tisto uro napotil v grad.

»Hej, kaj si že tu, brodar?« je zaklical graščak, ko ga je zagledal. »Si že uganil skrivno uganke?«

»Sem,« je odvrnil brodar. »Uganke o mesecih govori, ki dvanajst jih je v letu; iz leta v leto se v svet podé, nikoli pa se ne vlové.«

Graščak se je zasmel pametnemu odgovoru. Ni pa verjel, da bi bil brodar sam uganil pomen zastavljene uganke, zato ga je trdo prijel, dokler mu ni tlačan povedal kako in kaj.

Končno je graščak poklical grajsko deklo in ji naročil, naj mu prinese povésno prediva. Ko se je dekla vrnila s predivom, ga je graščak potisnil v roko preplašenemu brodarju in naročil:

*»Tu povésno je prediva,
v gradu pa je sedem hlapcev,
sedem hlapcev in tri dekle.
Za vse hlapce, za vse dekle
srajce stke naj tvoja hči,
ki je bolj pametna ko ti.
Za delo to ji časa dam
tri dni in tri noči...«*

Ko je brodar slišal to težko uganko, je takoj vedel, da iz enega samega povésma prediva ne bo mogla hčerka stkati niti ene srajce, nikar še, da bi ugodila graščakovi zahtevi. Poln žalosti se je obrnil in brez besede odšel iz gradu. Ni še prestopil grajskega praga, ko je graščak zaklical za njim s posmehljivim glasom:

»Čuvaj se, račja smrt! Povej hčerki, da bom vzel glavo njej in tebi, če ne bo izpolnila mojega naročila!«

Na pragu revne bajte ob Kolpi je prebrisana brodarjeva hčerka pričakovala svojega očeta. Ko ga je od daleč ugledala, kako se ves poparjen počasi in z negotovim korakom bliža domu, mu je stekla nasproti, ga objela in vprašala:

»Kaj ti je, ljubi oče, da si žalosten?«

»Kdo bi ne bil žalosten,« je skoraž zajokal brodar, »če bi mu je-

zljivi graščak naložil takšno skrb na sivo glavo, kakor jo je meni naložil graščak izpod Kučarja?«

Potlej je dal hčerki povésno prediva in ji povedal, kaj zahteva od nje graščak. Ona pa je sedla za mizo, razgrnila predse bel list papirja in napisala graščaku tole pismo:

*»Tu imaš, graščak, šivanko,
poslušaj dobro, kaj ti pravim:
Rešila tvojo bom uganko
in iz povésma enega
napravila bom srajc deset,
a to takrat, ko iz te iglice
vsem konjem v grajskem hlevu
ti nakoval boš — podkvice.«*

Potem je pismu priložila drobno iglo in oboje poslala po očetu v grad.

Ko je ošabni graščak prečital pismo, se je razjadil in zakričal:

*»Ne bosa, ne obuta,
ne gola, ne oblečena,
ne peš in ne jaháje,
ne po poti, ne po stezi...
takšna naj še danes v grad
pride k meni tvoja hči,
če ne, ji vržem vrv za vrat!«*

To je bilo pa že od sile! Brodarju so se od strahu zašibila kolena, ko je poslušal to čudno naročilo. S težavo je premagoval solze, da ni pri priči zajokal. Obup in strah sta mu glodala srce, ko se je obrnil, da bi odšel domov ter sporočil hčerki graščakovo naročilo. Ni bil še iz gradu, ko je graščak zavpil za njim:

»Boj se moje jeze, ribja smrt! Če mi še danes ne pripelješ hčerke v grad, kakor sem naročil, si obema zaigral življenje.«

Doma je prestrašeni brodar povedal hčerki, kako je bil sprejet

v gradu, nazadnje pa je jecljajoč izdaval tudi naročilo hudobnega graščaka. Toda brodarjeva hčerka je bila prebrisanе glave. Objela je skrbečega očeta in ga pričela lepo tolažiti:

»Ne boj se zame, dragi oče! Storila bom po graščakovem naročilu.«

Potlej si je nataknila čevlje brez podplatov, tako da ni bila niti bosa niti obuta, se oblekla v ovčji kožuh, da ni bila podobna človeku, zajahala ovna tako, da je jahajoč hodila, očetu pa je naročila, naj ovna prime za roge ter ga vodi v grad po kolotečini.

Viktor Pirnat

Poigrajmo se v snegu!

(Zimske igre)

Mladina, dečki! Vse belo je zunaj, zima vas vabil Le ven, le ven v prirodo, utrjujte se, krepite si zdravje in pogum! Za poslednje vam bo dobro služila zanimiva igra »Dvoboj s kepami«.

Kakor v pravem dvoboju nastopata vedno po dva. Njuno orožje ni smrtno in ni nevarno. Vsak dobi po pet snežnih kep, če pa teh ni, bo dobro tudi pet smrekovih ali borovih storžev. Postavita se 20 m vsaksebi. Prvi vrže mlajši. Nasprotnik naj stoji mirno, zravnano in odločen. Če bo sovražni strel grozil njegovemu nosu, ga bo z glavo vred gotovo okrenil in se umaknil nevarnosti; če bo pa videl, da hiti bela krogla proti njegovim prsim, ki jih ščiti obleka, bo marsikateri deček hrabro vzdržal strel in ne bo niti trenil z očesom. Med dvobojem je treba imeti oči odprte in ostro opazovati met, ki hiti proti človeku! Drugi »strel« ima nasprotnik in prejšnji strelec mora stati mir-

Ko je graščak zagledal ovna z našemljeno žensko, ki ni bila niti bosa niti obuta, ne gola in ne oblečena, ki je jahala ovna in se obenem po nogah prestopala za njim, ki ni hodil niti po poti niti po stezi, ampak po kolotečini... se je tako prestrašil, da je padel vznak in od strahu za vedno obležal.

Brodar in hči sta pokopala graščaka, sama pa sta poslej ostala v gradu. Postala sta bogatca. Ničesar jima ni manjkalo.

Po njuni smrti pa je grad pod Kučarjem razpadel, da ni ostal kamen na kamnu...

no. Tako se dvobojevalca menjavata v metih ali streljih, dokler ne porabita vseh pet krogel, to je kep ali storžev.

Dvoboj vodi in borbo povsem nepristransko ocenjuje sodnik, ki naj bo po možnosti najstarejši med udeleženci. Postavi se ob strani sredi med obema borcema in točno pazi, ali se ni deček, ki je tedaj cilj, premaknil ali kako drugače grešil proti predpisom viteške igre, ki so zelo strogi:

Ako se deček, proti kateremu hiti strel, prestopi z mesta, mu šteje to pet točk v slabo. Če se pred kroglo nagne s telesom

